

DANSKE DOMME AF ALMINDELIG INTERESSE 1980—AUGUST 1983

Af PER LINDEGAARD

(Forkortelser: U: Ugeskrift for Retsvæsen, J: Juristen, H: Højesteret, Ø: Østre Landsret, V: Vestre Landsret).

De domme, der meddeles, er medtaget med henblik på, om de kan have interesse for læsere også i de andre nordiske lande. Udvalget omfatter som udgangspunkt ikke domme, der alene eller aldeles overvejende har interesse i strafudmålingsmæssig henseende. Om valget mellem betinget og ubetinget dom henvises til oversigten i NTFK. 1982. 1.

Udvalget omfatter både strafferetlige og straffeprocessuelle afgørelser. *Nye kriminalitetsformer* har givet anledning til nogle afgørelser i denne periode.

I 1970-erne anvendtes i adskillige tilfælde fysisk blokade som arbejdsretligt kampmiddel. Ved en fysisk blokade forstås en gruppe personers afspærring af en lokalitet i kraft af deres fysiske tilstedeværelse. I slutningen af 1975 var straffelovrådet blevet anmodet om en strafferetlig bedømmelse heraf. Straffelovrådet pegede på politivedtægternes bestemmelser om voldelig eller lignende adfærd, der er egnet til at forstyrre den offentlige orden eller medføre ulemper for andre tilstedeværende, som grundlag for politimæssig indskriden og eventuelt strafansvar for deltagerne. I 1976 fastslog Arbejdsretten, at det ikke kunne anses for et lovligt arbejdsretligt kampmiddel at etablere en fysisk blokade foran en virksomhed for at formå den til at indgå en kollektiv overenskomst. Spørgsmålet om strafbarheden forelå til afgørelse i Højesteret i dommen U 1980.896. Under sagen var der rejst tiltale mod nogle personer, der havde deltaget i en fysisk blokade. De var et udsnit af et betydeligt antal personer, der som led i en faglig konflikt gennem nogen tid havde hindret til- og frakørsel ved at sætte sig sammenslyngede i op til 15-20 rækker på tilkørselsvejen til en godsterminal (Fragtmandshallen). De havde undladt at fjerne sig efter politiets opfordring og havde sat sig til modværge, når politiet trak dem væk, og satte sig påny efter at være fjernet.

De tiltalte nedlagde påstand om frifindelse og henviste bl. a. til, at fysiske blokader i faglige konflikter ikke kunne antages at være strafbare efter politivedtægten. De hævdede også, at de var deltagere i en forsamling og dermed omfattet af grundlovens regler om forsamlingsfrihed.

Højesteret domfældte i overensstemmelse med de foregående instanser, hvor det bl. a. var statueret, at politivedtægten og politiets håndhævelse ikke indebar nogen krænkelse af den i grundloven sikrede forsamlingsfrihed. Højesteret tiltrådte, at forholdet var strafbart efter politivedtægten og fastslog, at der ikke kunne gives de tiltalte medhold i, at der skulle bestå en hævdunden ret til i en arbejdskamp at anvende en sådan blokade, der ikke i den arbejdsretlige teori og praksis er anerkendt som et retmæssigt kollektivt kampmiddel.

Fysiske blokader havde også forud for denne sag været forelagt for domstolene, bl. a. i Hope Computer-sagen, U 1974.591, hvor der var rejst tiltale for ulovlig frihedsberøvelse, idet afspærringen tillige medførte, at en del personer på virksomheden blev spærret inde. Straffelovrådets udtalelse og denne sag, der også rejste spørgsmål om lederansvar ved undladelse at bringe tilstanden til ophør, gav anledning til en betydelig debat, bl. a. Juristen 1976 s. 185, s. 317 og s. 325, og forsvareren, landsretssagfører Philip Ingerslev udsendte i 1974 en bog om Hope-sagen.

Når manifestationer af denne karakter i de senere år er blevet mere almindelige, hænger det formentlig sammen med massemediernes, ikke mindst fjernsynets bevågenhed, der giver budskabet større udbredelse, når det meddeles på en opsigtsvækkende måde. Dette blev også udnyttet af landets fiskere, da de ønskede at give udtryk for deres misfornøjelse over nogle begrænsninger i fangstretighederne i slutningen af 70-erne. I maj 1978 blokerede et stort antal fiskere en række danske havne. Københavns havn blev således anløbet af 4-500 kuttere, der spærrede havneindløbene, hvorved bl. a. færgetrafikken blev hindret.

I sagerne vedrørende fiskerne var det ligesom i blokadesagerne ugørligt at rejse tiltale mod samtlige deltagere. Anklagemyndigheden valgte derfor at begrænse tiltalen til førerne af bådene, således at der i almindelighed ikke foretoges noget overfor besætningsmedlemmerne.

Tiltalen blev rejst efter straffelovens § 193 om omfattende forstyrrelse i driften af almindelige samfærdselsmidler. Overfor de menige deltagere blev alene nedlagt påstand om bøde, uanset at denne strafform kun kan anvendes under formildende omstændigheder. Overfor lederne af aktionen, den såkaldte »krisestab«, blev der nedlagt påstand om frihedsstraf, men heri fik anklagemyndigheden ikke medhold, som det fremgår af Københavns Byrets dom, der er gengivet i U 1981.679.

Disse sager angik nye kriminalitetsytringer. De følgende angår overtrædelser, der er nye på grund af ny lovgivning, der er gennemført også i de andre nordiske lande som følge af en FN-vedtagelse. Det er overtrædelser af forbudet mod *racediskrimination*. Efter den danske regel i straffelovens

§ 266 b straffes den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse eller tro.

I Østre Landsrets dom U 1980.465 havde et kommunalbestyrelsesmedlem i en lokal avis offentliggjort et læserbrev, hvor han skrev, at fremmedarbejderne ødelægger vore unge ved salg af narkotika for egen vinding. Dette udsagn fandtes at indeholde en generel beskyldning for et i almindeligt omdømme så groft dadelværdigt forhold, at det måtte anses for en strafbar forhånelse. Et udsagn om, at brevsriveren gerne så, at de rejste til deres eget land, fremfor at misbruge vort socialsystem fandtes derimod ikke strafbar.

Samme år blev en anden racediskriminationssag afgjort ved Vestre Landsret, U 1980.1065:

Redaktøren af et periodisk skrift, R1, havde opfordret en deltager i valgkampen til EF-parlamentet til at skrive en artikel om fremmedarbejdere. Kandidaten F gjorde det, og artiklen blev offentliggjort under navn. Om personer med muhammedansk tilhørsforhold hed det bl. a.: »De vegeterer som arbejdsløse på flittige og dygtige danskere, medens de gennem indvandring og børneavl formerer sig som rotter«. Artiklen vakte opsigt og gav anledning til politianmeldelse. Redaktøren R2 af et midtjysk dagblad foranstaltede et interview med F, der diskuterede spørgsmålet med en anden, der havde andre synspunkter. Interviewet — der gengav navnene på de udspurgte — blev offentliggjort i avisen under mærke (modsat forfatternavnsangivelse). I dette interview udtalte F om personer fra Tyrkiet og Pakistan: »De kommer anstigende — mange illegalt — i deres laksko og jakkesæt med hash, narkotika og prostitution i kølvandet. De nasser på vort system... Muselmændene står på spring til at overtage magten...«.

De citerede udtalelser fandtes efter deres form og indhold at måtte anses som forhånende og nedværdigende, og F blev domfældt. Den første artikel var blevet til efter opfordring af R1, og selvom han ikke kunne vide, hvilket nærmere indhold artiklen ville få, fandtes han ansvarlig som redaktør, skønt artiklen var navngivet.

Det blev lagt til grund, at gengivelsen af F.s udtalelser fra interviewet var korrekt. I betragtning af, at interviewet fandt sted, efter at den første artikel var offentliggjort og havde vakt debat, og at der i interviewet var sket en konfrontation mellem F og en anden, der fik lejlighed til offentligt at imødegå F.s tidligere offentliggjorte udtalelser, fandtes offentliggørelsen af interviewet ikke at indebære en overtrædelse af straffelovens § 266 b. Derfor frifandtes R2.

Ved dommen statueredes endvidere, at det ikke — som anført af F og R1 — kunne medføre straffrihed, at anklagemyndigheden — hvad den havde erkendt — i almindelighed kun rejser tiltale for overtrædelse af § 266 b, hvis der foreligger en anmeldelse.

Tiltalen mod R2 for at have bragt interviewet fremkaldte kritiske røster i pressen. De voksede i styrke, da der foretoges *beslaglæggelse* på et af de store københavnske dagblade, U 1980.907 H.

Under en samtale med en journalist J ved bladet var den anklager, der behandlede en spionsag, kommet under vejr med, at journalisten var i besiddelse af nogle breve fra politimesterembedet til den beskikkede forsvarer. Ud fra en mistanke om, at forsvareren havde krænket sin tavshedspligt og som grundlag for videre efterforskning heraf, fik anklageren ved retten en kendelse om ransagning og beslaglæggelse hos J. Efter at have fået forevist en kopi af kendelsen, udleverede J to kopier af skrivelser fra politimesterembedet til forsvareren, hvorefter ransagningen blev indstillet.

Kendelsen blev indbragt for Østre Landsret, der stadfæstede den, og senere for Højesteret, hvor det blev gjort gældende, at retsplejelovens betingelser for beslaglæggelse ikke var opfyldt, da bestemmelsen herom ligesom bestemmelsen om dokumentudlevering (edition) måtte være begrænset af de regler om vidnefritagelse, der gælder for pressen. Da J.s artikler om sagen var skrevet under pseudonym, burde kendelsen i overensstemmelse med ansvarssystemet i presseloven have været rettet mod den ansvarshavende redaktør og ikke mod journalisten. Samtlige dommere fandt, at det måtte anses for utvivlsomt, at der kunne ske beslaglæggelse hos personer, der er omfattet af regler om vidnefritagelse. Presselovens særlige ansvarsregler, der alene angår ansvar for indholdet af trykte artikler og meddelelser, fandtes at være uden betydning. Flertallet af dommerne fandt imidlertid ikke, at der havde været tilstrækkelig anledning til at foretage ransagning og beslaglæggelse, og kendelsen herom blev derfor ophevet.

Problemet og sagen omtales af Gammeltoft-Hansen i festskriftet til Andersen s. 437 ff. Spionen blev ved Højesterets dom U 1980.421 idømt 6 års fængsel. Forsvareren er senere dømt for at have overladt materiale fra sagen til andre journalister, der forrådte ham.

Forsvarerforhold har givet anledning til trykte afgørelser i U 1982.800 H og U 1983.251 Ø.

Den første angik en forsvarer, der havde rettet henvendelse til et vidne. Vidnet var afhørt til politirapport og var indkaldt til et retsmøde for at bekræfte sin forklaring – til brug for en udleveringsbegæring. Forsvarerens henvendelse var blevet påtalt af Københavns Byret, en afgørelse, der var blevet stadfæstet af Østre Landsret. Højesteret tiltrådte, at forsvarerens henvendelse til vidnet under de foreliggende omstændigheder havde været utilbørlig og stadfæstede kendelsen.

Afgørelsen er omtalt i J 1983.43 ff. og 161 ff.

Den anden sag angik en forsvarer, der af sin klient, som var i varetægt i Vestre Fængsel, havde modtaget 2 breve. Dem videreekspederede han nogle dage senere til modtagerne, uden at brevene blev undergivet den af politiet

bestemte brevcensur. For dette forhold straffedes advokaten med hæfte i 10 dage. Det var en stadfæstelse af Københavns Byrets dom, der i sine præmisser fremhævede, at den styrkelse af den beskikkede forsvarers retsstilling, der har fundet sted, som et nødvendigt modstykke indebærer krav til en høj grad af ansvarsfølelse og loyalitet fra den beskikkede forsvarers side.

I almindelighed antages det, at *vidneførsel* kan ske, selvom der er grund til at betvivle vidnets sandfærdighed, og at bevisførelse kan finde sted, selvom de omstændigheder, hvorunder bevismaterialet er fremkommet, er kritisable, men i U 1982.1027 har Højesteret nægtet vidneførsel i henhold til et »plea agreement«.

Vidneførsel skulle finde sted under en betydelig narkotikasag. Vidnet var såvel i USA, hvor det opholdt sig, som i Danmark sigtet for overtrædelse af narkotikaloggivningen. Den pågældende havde i USA i overværelse af repræsentanter for den danske anklagemyndighed afgivet forklaring under ed om sine og andres aktiviteter med hensyn til import af narkotika til USA og Danmark. Der var indgået en aftale om, at der ikke i Danmark ville blive iværksat yderligere retsforfølgning, og at en udleveringsbegæring ville blive trukket tilbage, såfremt han i USA blev dømt for de forhold, som han havde erkendt sig skyldig i, og indgik på sandfærdigt at afgive forklaring under domsforhandlingen i Danmark om disse forhold.

Da den pågældende efter indholdet af aftalen havde en åbenbar interesse i under domsforhandlingen at forklare som under efterforskningen, og under hensyn til de omstændigheder, hvorunder forklaringerne var tilvejebragt, fandtes det uanset narkotikasagens karakter og omfang betænkeligt at tillade vidneførslen.

I 1974 (U 1975.14, komm. U 1975 B. 103) fastslog Højesteret, at den fritagelse for at afgive forklaring, som efter retsplejeloven tilkommer en sigtet, i almindelighed ikke kan gøres gældende, efter at sagen mod ham er sluttet med tiltalefrafald eller endelig dom.

I sagen U 1982.337 var Vestre Landsret ikke desto mindre kommet til det modsatte resultat i en sag om indførsel af narkotika. J. havde erkendt sig skyldig i indførsel af hash for en person, hvis navn han ikke ville oplyse. Han blev for sit forhold idømt fængsel i 5 måneder.

Efter at dommen var blevet endelig, begærede anklagemyndigheden J. afhørt som vidne til oplysning om navnet på den pågældende. Dette ville J. ikke opgive, og byretten traf herefter bestemmelse om anvendelse af vidnetvang. Bestemmelsen herom ophævedes af Vestre Landsret, men blev stadfæstet af Højesteret.

Indgreb i *telefonhemmeligheden* kan ske dels ved telefonaflytning dels ved registrering af, fra hvilken telefon opkald kommer. Dette tvangsindgreb har især betydning for at finde frem til ophavsmænd til chikanøse

telefonopringninger. Tidligere var det sædvanligt at koble udstyret til modtagerens telefon, og lovteksten tyder på, at den er udformet med denne situation for øje. I den ved Højesterets kendelse U 1981.848 afgjorte sag forelå det imidlertid oplyst, at de ønskede oplysninger kun kunne skaffes til veje ved at koble kontroludstyr på den mistænktes telefon. Ved dette kontroludstyr kunne det konstateres, til hvilke tidspunkter og til hvilke telefonnumre der foretoges opkald fra den mistænktes telefon. Efter at have fastslået, at det kun ved hjælp af et indgreb i meddelelseshemmeligheden af den omhandlede art var muligt at finde frem til den person, som ved anonyme opkald gentagne gange havde foretaget fredskrænkelser, toges anklagemyndighedens påstand til følge.

Tidspunktet for *ophøret af en strafbar virksomhed* kan have betydning i forskellige henseender, bl. a. med hensyn til begyndelsestidspunktet for forældelsesfrister. Det kan undertiden være vanskeligt at afgøre, om der foreligger en tilstandsforbrydelse eller en enkelthandling, eller om en række enkelthandlinger må bedømmes som en fortsat forbrydelse. Højesteret har i flere tilfælde gennem de senere år taget stilling til sådanne spørgsmål, herunder i dommen U 1981.36.

Ifølge loven om anpartsselskaber må ydelse af lån til anpartshavere, aktionærer, bestyrelsesmedlemmer eller direktører i selskabet eller dets moderselskab kun finde sted mod betryggende sikkerhed og alene i det omfang, hvori selskabets egenkapital overstiger indskudskapitalen.

Et anpartsselskab trådte i likvidation, og det konstateredes, at selskabets direktør havde ydet sig selv lån fra selskabet i strid med den citerede regel i perioden fra oktober 1975 til november 1977. Tiltale blev rejst den 26. marts 1979 og forældelse dermed afbrudt.

Alle dommere i Højesteret var enige om, at långivningen ikke — som hævdet af anklagemyndigheden — kunne anses som en tilstandsforbrydelse. Forbudet i anpartsselskabsloven retter sig efter sin ordlyd mod »ydelse af« lån under de nærmere angivne omstændigheder og henviser således sprogligt til selve realiseringen af långivelsen og forholdene på dette tidspunkt. Der fandtes ikke fornødent grundlag for yderligere at anse kriminaliseringen udstrakt til også at omfatte opretholdelsen af ulovligt etablerede låneforhold. Forældelsen måtte derfor regnes fra tidspunktet for lånenes etablering.

Rettens flertal fandt heller ikke grundlag for at anse tiltaltes successive låneoptagelser som en fortsat forbrydelse. Et mindretal konstaterede, at långivelserne var sket ad flere gange fordelt med en vis regelmæssighed over årene 1975—77. Under disse omstændigheder fandtes låneforholdet at måtte betragtes som en enhed, således at strafansvaret ikke kunne anses for forældet for nogen af låneydelserne.

Konfiskationsspørgsmål har i flere tilfælde givet anledning til trykte domsafgørelser. I dommene U 1982.800 og 811 (kommenteret U 1983. B. 45 ff.)

tog Højesteret stilling til omfanget af konfiskation ved ulovligt fiskeri indenfor grønlandsk fiskeriterritorium. Under proceduren ved Højesteret henvises til islandsk og norsk praksis.

Sagerne rettede sig mod førerne af to tyske trawlere, der var indrettet til filettering af fisk. De havde i stor udstrækning drevet ulovligt fiskeri navnlig af torsk og indgivet urigtige indberetninger om fiskeriet til fiskerikontrollen. De fiskeribestemmelser, der var overtrådt, henvises med hensyn til konfiskation til den grønlandske kriminallov. Kriminallovens konfiskationsbestemmelser er identiske med straffelovens. Herefter kan udbytte ved en strafbar handling eller et hertil svarende beløb helt eller delvis konfiskeres. Ligeledes kan genstande, der har været brugt ved en strafbar handling, konfiskeres.

De ulovligt fangede fisk fandtes ikke i behold ved pågribelsen, men var omdannet gennem filettering.

Værdien af fangsten fandtes at burde ansættes efter priserne i grønlandsk havn og ikke — som hævdet af anklagemyndigheden — skibenes destinationshavn, Bremerhafen. Under hensyn til den nære tidsmæssige og økonomiske forbindelse mellem det ulovlige fiskeri og forarbejdningen af fangsten, fandtes der at burde ske konfiskation af værdien af fangsten, som den forelå ved skibets anholdelse, uden fradrag for den skete forarbejdning.

I den ene af sagerne blev værdien af fangsten og dermed konfiskationsværdien opgjort til 700.000 kr., hvortil kom redskabskonfiskation med 200.000 kr.

Bøden blev — bl. a. under henvisning til skibets størrelse, kapacitet og indretning — sat til 250.000 kr. for det ene af skibene, der havde søgt at unddrage sig forfølgningen.

I den anden af sagerne blev udbyttet sat til 1.700.000 kr. og bøden til 200.000 kr.

Et beslægtet konfiskationsspørgsmål blev afgjort ved U 1982.1087 H, som angik ulovligt fiskeri i Kattegat, og hvor hovedspørgsmålet var, om der ved opgørelsen af kutterejerens udbytte skulle ske fradrag for en medhjælperens andel.

Skønt fiskeri efter hvilling var forbudt (bortset fra 10 % som bifangst), var en Læsofisker taget på hvillingfiskeri. Fangsten havde han bragt i land i Frederikshavn, hvor den var blevet solgt. Salgsprisen for den del af fangsten, der bestod af hvilling, var 4.419 kr. før moms og efter fradrag for udgifter til kommission, halafgift, fiskeriforening, bropenge og losning. Udbyttet af fiskeriet fordeltes med 50 % til kutteren, 25 % til kutterejerens andel og 25 % til medhjælperen. Ved Vestre Landsret blev det udbytte, der skulle konfiskeres, opgjort således at medhjælperens andel blev fradraget. Var kutteren blevet antruffet i søen, ville den ombordværende fangst af hvilling eller dennes værdi være blevet konfiskeret, og under henvisning hertil gjorde anklagemyndigheden gældende, at der ikke skulle ske fradrag af medhjælperens andel, medens man akcepterede fradrag for udgifter til kommission m. v. Heri fik anklagemyndigheden medhold ved Højesteret. Det blev tillige gjort gældende, at bøden skulle fastsættes til et beløb, der svarede til kon-

fiskationsbeløbet, men Højesteret statuerede, at der ikke ved bødestraffens fastsættelse fandtes at være grundlag for at fravige straffelovens almindelige regler (grovhed, økonomiske forhold).

Foruden udbytte kan der, såfremt det må anses for påkrævet for at forebygge yderligere lovovertrædelser, eller særlige omstændigheder i øvrigt taler derfor, ske konfiskation af genstande, der har været brugt eller bestemt til at bruges ved en strafbar handling, genstande, der er frembragt ved en strafbar handling, og genstande med hensyn til hvilke der i øvrigt er begået en strafbar handling (*corpus delicti*).

I U 1982.1186 V var en lastbilchauffør, der siden 1977 var straffet 8 gange for at have ført motorkøretøj, skønt førerretten var frakendt ham, påny sat under tiltale for at føre motorkøretøj. Der var under sagen foruden om straf nedlagt påstand om konfiskation af den lastbil, han havde kørt i.

Som konfiskationshjemmel var henvist til reglen om genstandskonfiskation, men måske havde det været mere nærliggende at henvise til reglen om *corpus delicti*. Påstanden om konfiskation fik medhold ved byrettens dom, men ikke ved Vestre Landsret. Her oplystes det, at lastbilen en måned før kørslen var købt på afbetaling, og at restgælden var 7.700 kr. og bilens værdi ca. 9.500 kr. Herefter fandtes det uhensigtsmæssigt at konfiskere den på afbetaling købte bil.

Konfiskation kan også ske af genstande, som på grund af deres beskaffenhed i forbindelse med andre foreliggende omstændigheder må befrygtes at blive brugt ved en strafbar handling, for så vidt det må anses for påkrævet for at forebygge den straffbare handling. Denne bestemmelse blev påberåbt som grundlag for konfiskation i en ret speciel sag, som Østre Landsret har taget stilling til i dommen U 1982.264.

Ved en nævningeret var T blevet idømt fængsel i 8 år bl. a. for drabsforsøg. Umiddelbart efter domsafsigelsen havde T rettet mod dommerne og nævningerne sagt: »Jeg skal nok få ram på jer«. Fra forsvareren havde T til brug for nævningesagen fået tilsendt en liste over de nævninger, der var udpeget til at deltage i sagen, og en fortegnelse over de vidner, der agtedes ført. Da T ikke ville udlevere dem, blev der foretaget ransgning i hans celle, hvor de blev beslaglagt. Efter dommen var T undvejet fra fængslet, og det havde givet anledning til, at de personer, der var opført på listerne, var blevet advaret af politiet om undvigelsen. Efter dokumenternes beskaffenhed sammenholdt med, at T fandtes skyldig i fremsættelse af trusler, fandtes betingelserne for konfiskation efter den nævnte bestemmelse at være opfyldt.

Efter arveloven kan der træffes bestemmelse om, at en person, der har gjort sig skyldig i bl. a. manddrab, *fortaber retten til at få arv*, der var afhængig af den dræbtes død, og at hans arv efter en anden person ikke må forøges som følge af lovovertrædelser. Forsikringsaftaleloven indehol-

der ikke en tilsvarende bestemmelse med hensyn til livsforsikring, hvor drabsmanden er indsat som begunstiget. I dommen U 1983.121 fandt Højesteret imidlertid, at en analogi af arvelovens bestemmelse om frakendelse af arveret kunne anvendes på retten til at oppebære en livsforsikringssum, som ville tilfalde en drabsmand, der blev idømt 12 års fængsel for hustrudrab.

Analogi og udvidende fortolkning er der i øvrigt taget stilling til ved afgørelserne U 1980.378 H og U 1981.840 H.

Frakendelse af arveret ved hustrudrab skete ikke i U 1981.615 Ø, hvor gerningsmanden var utilregnelig på grund af sindssygdom, og børnene ønskede, at faderen bevarede arveretten, og heller ikke i U 1983.439 V, hvor et faderdrab blev anset som udslag af en »kortslutningshandling«, og hvor arven ved frakendelse ville tilfalde den dræbtes søskende.

Efter den danske straffelov hører handlinger begået i udlandet af danske statsborgere eller personer, der er bosat i den danske stat (eller har indfødsret eller bopæl i Finland, Island, Norge eller Sverige – og som opholder sig i Danmark) under *dansk straffemyndighed*. Strafforfølgning forudsætter imidlertid tillige, at den danske straffebestemmelse kan fortolkes således, at den også får anvendelse på handlinger, der er begået i udlandet. En tvivl, der bestod i så henseende med hensyn til narkotikakriminalitet, er nu afklaret ved to højesteretsdomme U 1983.117. I disse sager blev danske statsborgere dømt for at have forsøgt uds mugling fra Thailand og indsmugling til USA og til Canada af marihuana. Tvivlen forelå, fordi straffelovens § 191 om grov narkotikakriminalitet henviser til lov om euforiserende stoffer, der bemyndiger indenrigsministeren til at bestemme, at euforiserende stoffer ikke må forefindes her i landet, medmindre ministeren meddeler tilladelse hertil. I henhold til denne bemyndigelse er udfærdiget en detaljeret regulering i en bekendtgørelse, der fastsætter nærmere regler om apotekers, lægers og andres besiddelse m. v. af euforiserende stoffer.

Den danske straffelov indeholder regler om, at den, der er dømt i udlandet, ikke kan forfølges her, eller at der ved straffastsættelsen skal tages hensyn til den sanktion, han har været underkastet. Begrænsningen gælder kun, hvis handlingen er den samme. Ved forfølgning af danske statsborgere m. fl. i medfør af den foran omtalte regel kan der ikke idømmes strengere straf end hjemlet ved gerningsstedets lovgivning.

I sagen U 1980.925 V var en dansk statsborger sat under tiltale for to tilfælde af brandstiftelse med forsæt til at besvige brandforsikringen. Den ene brandstiftelse havde fundet sted i Norge med et tab på ca. 900.000 norske kr. til følge, den anden havde fundet sted i Danmark. For branden i Norge havde gerningsmanden vedtaget en bøde, idet man havde antaget,

at branden var opstået som følge af uagtsomhed ved tømning af et askebæger. Nye afgørende beviser var kommet for dagen, og derfor ansås denne afgørelse, der vedrørte et andet faktisk hændelsesforløb end det, der nu forelå oplysning om, ikke at være til hinder for den i Danmark rejste tiltale. Ved dommen blev tiltalte frifundet for brandstiftelsen i Danmark, men dømt for det norske forhold. Da forfølgningen af det norske forhold var henvist hertil på grund af sigtelsen for det danske, fandt retten, at straffen, skønt det efter loven var muligt, ikke burde gøres strengere, end hvis forholdet var blevet pådømt i Norge.

I U 1981.867 V blev der taget stilling til, om *nødret* kunne føre til straf-frihed.

En læge havde sovet over sig og blev standset for at køre for stærkt, da han forsinket var på vej til sygehuset. Han hævdede, at han var straffri på grund af *nødret*, da han skulle møde til vagttjeneste på en afdeling for akutte hjertepatienter. Byretten var ikke utilbøjelig til at acceptere, at *nødretssynspunkterne* kunne føre til straffrihed for en praktiserende læge, der kørte for hurtigt i forbindelse med *nødopkald*, men fandt ikke, at den aktuelle hastighedsoverskridelse havde været nødvendig til afværgelse af truende aktuel skade på person. Landsretten tiltrådte af disse grunde, at *nødret* ikke kunne føre til straffrihed, og bøden blev fastsat til sædvanlig takst.

Den 22. juni 1983 afsagde Højesteret dom i en af de mest langvarige og mest omtalte straffesager, der har været ført i Danmark, sagen mod advokat Mogens Glistrup.

Denne sag kom frem som følge af en klage til Advokatrådet. Advokatrådet lod foretage en revision af advokatvirksomhedens bogholderi. Ved denne revision konstateredes forhold, som tydede på, at der forelå overtrædelse af skattelovgivningen, og at der var sket registrering af A/S'er på grundlag af urigtige oplysninger om de anmeldte selskabers kapitalforhold. Indberetningen fra Advokatrådet gik videre til anklagemyndigheden, der lod iværksætte en omfattende revisionsmæssig undersøgelse.

I første omgang blev opmærksomheden rettet imod nogle arrangementer, som Glistrup havde etableret for klienter i det øjemed at give fradrag for renteudgifter.

Disse arrangementer var typisk tilrettelagt således, at klienten i Glistrups bogholderi krediteredes for et lån og debiteredes for en rente, der bevirkede et fradrag i indkomsten med den ønskede skattereduktion til følge. Disse beløb optrådte kun i Glistrups bogholderi. Klienten så ikke en krone af det beløb, han lånte, og afleverede heller ikke en krone til betaling af renter, der pr. år kunne svare til halvdelen eller mere af klientens årlige indtægt.

Noget betalte klienten dog, i almindelighed et beløb der svarede til den halve skattebesparelse. I Glistrups bogholderi blev udlånet til klienten typisk konteret som anvendt til køb af aktier i et eller flere selskaber, der administreredes af Glistrup. Aktieselskaberne lånte – stadig ifølge bogholderiet – penge ud til andre selskaber under Glistrups administration eller til Glistrups personlige klienter, f. eks. klienter, der indtrådte i lignende arrangementer. Aktiebrevne blev ikke udstedt. Normalt førte aktieerhvervelsen heller ikke til, at selskabets bestyrelse blev ændret; den bestod stadig – som ved stiftelsen – af Glistrup, hans hustru og en medarbejder i virksomheden. Aktieselskaberne havde ikke selvstændigt bogholderi. Som revisor var sædvanligvis valgt en hustru til en af medarbejderne. Klienten var ganske uinteresseret i selskabet; det, der interesserede ham, var alene rentefradraget. Glistrup havde sikkerhed i »aktierne« og havde desuden ofte sikkerhed – men for et langt mindre beløb end det udlånte – i et pantebrev i klientens faste ejendom. Dette var i reglen det eneste dokument, som blev udstedt. Glistrups bogholderimæssige dispositioner over det beløb, der ifølge bogholderiet var stillet til rådighed for klienten, foretoges i henhold til en mundtlig fuldmagt fra klienten, der var så vidtgående, at klienten var uden rådighed over det lån, han på papiret – kontokortet – havde fået til disposition.

Antallet af sådanne klientforhold var 175–180, men for at begrænse sagens omfang blev kun 33 udskilt til nærmere efterforskning og tiltale. En del af disse forhold vedrørte kun et enkelt skatteår, andre flere skatteår. Nogle var etableret efter Advokatrådets indberetning, enkelte efter at den politimæssige undersøgelse var begyndt.

Samtidig med, at rentebetalingen debiteredes, sendte Glistrup besked til den lokale ligningsmyndighed om nedsættelse af trækgrundlaget for kilde-skat. Til brug for selvangivelsen sendtes anvisninger om udfyldning af selvangivelsen med rentedrag, gæld, aktiebesiddelse og udlån i overensstemmelse med bogholderiet.

Ved disse oplysninger opnåede klienterne skattebesparelser på op mod 1 mio. kr., og der søgtes opnået besparelser på omkring 2,4 mio. kr.

Glistrup bestred, at oplysningerne om gæld og rente m. v. var urigtige, idet han navnlig henviste til den aftaleretlige grundsætning om løfters forbindende kraft. Der forelå bindende aftaler, også når løftet var afgivet af Glistrup som løftgiver til Glistrup som løftemodtager ifølge fuldmagt.

Den ovenfor beskrevne virksomhed lod sig udføre, fordi Glistrup havde stiftet aktieselskaber på samlebånd i et overrentligt stort antal. Mindstekapitalkravet var dengang 10.000 kr., og langt over den overvejende del var stiftet med denne aktiekapitalstørrelse. I anmeldelser til aktieselskabs-

registeret havde han oplyst, at aktiekapitalen var fuldt og kontant indbetalt. Det var den ikke. Der var ikke nogen formue til rådighed for selskabet separeret fra andre formuesfærer. I bogholderiet var aktiekapitalen krediteret selskabet, men oftest kun fra den ene bogføringsdag til den næste.

I forbindelse med klienternes erhvervelse af aktiekapitalen i et 10.000 kr. selskab skete der en kapitaludvidelse i reglen således, at den samlede aktiekapital kom til at modsvare udlånet til klienten, jævnligt med fradrag af første års rentebetaling. Disse kapitaludvidelser blev på samme måde anmeldt som kontant indbetalt.

Glistrup bestred, at oplysningerne om, at kapitalen var fuldt og kontant indbetalt var urigtige. Kapitalbeløbene var konteret i bogholderiet, og at de umiddelbart efter var anvendt af selskabet til udlån, obligationskøb m. v. dementerede ikke rigtigheden heraf.

Som nævnt posteredes bl. a. aktiekapitaler og kapitaludvidelser anvendt til obligationskøb, men der skete ikke nogen overgang af værdipapirerne. De blev liggende, hvor de hele tiden havde ligget, i Glistrups forskellige depoter. Stort set samme beholdning befandt sig ifølge bogføringen i bestandig cirkulation mellem forskellige selskaber og klienter. Men på løse ark skete der hver dag en registrering af, hvem der ved bogholderidagens begyndelse var rettighedshaver med hensyn til de obligationer, der ifølge bogføringen var indgået i klientens eller selskabets beholdning.

Ifølge de regnskabsregler, der gælder for advokater, skal værdipapirer lægges i særskilte depoter for hver enkelt besidder. Denne regel erkendte Glistrup, at han ikke havde overholdt, men hans system var mere rationelt og mere i pagt med fremtiden.

Efter samme regler skal det samlede tilsvær til klienter indsættes i bank på en særlig klientkonto for at holde dem adskilt fra advokatens formue. Denne regel overholdt Glistrup, men han havde udviklet et system, der opfangede saldi, der oversteg 10.000 kr. Sådanne saldi udlignedes ved udlån fra klienten til en anden klient eller selskab i kraft af Glistrups administrationsfuldmagt.

Dette var ifølge Glistrup en fornuftig administration af klientmidler, som gav rente til klienten. Hans – overvejende stiltiende – aftale med klienten indeholdt også bemyndigelse til at låne klientens penge ud og modtage lån for klienten.

Når klienter ønskede at ophæve arrangementet, typisk fordi skattemyndighederne nægtede at godtage rentefradraget, handlede Glistrup i overensstemmelse med sin påstand om, at der forelå bindende aftaler. På klientens tilsværsside opførtes lånet – og senere lån, der var ydet til udligning af senere posterede renteudgifter. De indbetalinger, der var sket, blev

trukket fra. På klientens aktivside opførtes de aktier, han havde erhvervet, til en kurs, som Glistrup fastsatte, i reglen således at der fremkom et betydeligt tilgodehavende for Glistrup.

Under nogle civile sager blev det statueret, at aktierne måtte antages at have været usælgelige udenfor Glistrups system, og at det var ganske usikkert, hvilken indre værdi selskaberne havde, og klienterne fik medhold i deres påstand om frigørelse for deres forpligtelser mod afgivelse af aktierne.

Denne fremgangsmåde ved udtræden gav anledning til, at der rejstes tiltale mod Glistrup for bedrageri. På dette punkt skete der frifindelse ved dommen i første instans og under anken blev tiltalen for bedrageri opgivet.

Under den revisionsmæssige gennemgang konstateredes, at Glistrup i vidt omfang havde anvendt lignende metoder til at nedbringe sin egen skattepligtige indkomst. Foruden rentefradrag var det bl. a. sket ved, at han i bogføringen havde konstateret tab ved salg af aktier besiddet i mindre end 2 år. Salgene var sket fra Glistrup til Glistrup som repræsentant for køberen.

Herved havde Glistrup unddraget sig ca. 1 mio. kr. i skat.

Glistrups egne skatteunddragelser var begyndt i 1960'erne. Den dominerende del af klientforholdene var etableret i slutningen af 1969, i 1970, 1971 og begyndelsen af 1972.

Indberetningen fra Advokatrådet kom i marts 1972 og tiltale blev rejst i maj 1974. Dom blev afsagt i Københavns Byret den 17. februar 1978.

Den resulterede i domfældelse i alt væsentligt i det omfang, hvori der var rejst tiltale, men der skete frifindelse for skattesvig af særlig grov karakter og som nævnt for tiltalen for bedrageri. Straffen blev fastsat til en bøde på 1,5 mio. kr., men retten til at drive advokatvirksomhed blev ikke frataget.

Når der gik så lang tid med sagens behandling ved byretten, hang det først og fremmest sammen med, at Glistrup ved folketingsvalget i december 1973 var blevet indvalgt i Folketinget. Ved tilrettelæggelsen af sagens gang i Københavns Byret blev der taget hensyn til Glistrups virksomhed som medlem af Folketinget og leder af et af de større oppositionspartier.

Glistrup gjorde fra sagens begyndelse gældende, at sagen mod ham var politisk.

Et af synspunkterne var, at lovovertrædelserne var politisk motiveret. Det modsagdes bl. a. af, at en del af de forhold, som tiltalen angik, lå længe forud for, at Glistrup var trådt ind på den politiske scene. Fremskridtspartiet, som han repræsenterede, var først stiftet i august 1972, efter at lovovertrædelserne var begået og efter at forfølgning var indledet.

Et andet synspunkt var, at forfølgningen var politisk motiveret. Det led

af samme svaghed. Anledningen til forfølgningen var Advokatrådets henvendelse, og efterforskningen begyndte før Glistrup havde manifesteret sig i politik. Disse synspunkter blev da også afvist ved HKK U 1975.80.

Københavns Byrets dom blev anket både af anklagemyndigheden og af domfældte. Den blev i henseende til domfældelse i alt væsentligt stadfæstet ved Østre Landsrets dom af 23. november 1981, men Østre Landsret henførte forholdene under bestemmelsen om skattesvig af særlig grov karakter og fastsatte straffen til fængsel i 4 år + tillægsbøde og frakendte advokatbestallingen.

Ved Højesteret blev denne dom i alt væsentligt stadfæstet, men straffen blev nedsat til fængsel i 3 år (dissens for 1 år) + en mindre tillægsbøde end den, landsretten havde fastsat. Frakendelsen af retten til at udøve advokatvirksomhed blev ligeledes stadfæstet, og det blev pålagt Glistrup at efterbetale skat med godt 940.000 kr.

Det særegne ved Glistrups bogholderi var, at der til flertallet af posteringerne ikke svarede nogen virkelighed, som bogholderiet kunne konfronteres med. Der forelå ikke dokumenter, kvitteringer eller modposteringer i andre bogholderier. Det holdt imidlertid ikke stik i alle tilfælde. Blandt bogholderiposteringerne var der nogle, der dækkede dispositioner, der havde fundet sted i virkeligheden. Revisionen så det bl. a. som sin opgave at skille disse virkelige posteringer ud fra de reelt indholdsløse.

I de oplysninger, der blev meddelt skattevæsenet, fremtrådte disse indholdsløse posteringer som afspejlinger af en virkelighed; ved dommen statueredes det, at de var reelt indholdsløse, og at de dispositioner, som de fremtrådte som udtryk for, derfor måtte bedømmes som fiktive, ikke-eksisterende.

I bogholderiet indgik en mængde af konti, herunder konti for nogle aktieselskaber, der efter bogholderiet havde en millionomsætning bestående i indlån og udlån, og hvis livsløb kendetegnedes ved bestandige udvidelser af aktiekapitalen. Undersøgelser viste, at der intet kapitalgrundlag forelå, som kunne danne basis for kapitaludvidelser som konteret og anmeldt eller for en reel låneomsætning af dette format. Disse posteringer var bl. a. et middel til at eliminere, udskyde eller reducere den indkomst, der posteredes i bogholderiet som renteindtægter. En af fremgangsmåderne var at udnytte en regel i selskabsskatteloven, hvorefter den skattepligtige indkomst reduceres efter forholdet mellem indtjeningen og størrelsen af den indbetalte aktiekapital, således at den gunstigste skattemæssige stilling nås ved et overskud, der svarer til 5 % af aktiekapitalen.

Under alle sagens faser fremkom Glistrup med formalitetsindsigelser. Østre Landsret afsagde op mod 100 kendelser hovedsageligt vedrørende

Glistrups begæringer om afløsning eller udsættelse af retsmøder med henvisning til sin politiske virksomhed.

Disse bestandige forsøg på at hindre sagens gang forsinkede den, således at dens gennemførelse kom til at vare i godt 11 år; de vedvarende indsigelser og protester var efter anklagemyndighedens opfattelse bidrag til at vedligeholde den myte om uretfærdig og usaglig forfølgning, som Glistrup gerne så skabt.

Maksimumstraffen for skattesvig af særlig grov karakter er fængsel i 4 år.

For Højesteret påstod anklagemyndigheden anvendelse af den særlige *sammenstødsregel*, hvorefter straffen, når flere lovovertrædelser foreligger til påkendelse, under særdeles skærpende omstændigheder kan overstige den højeste af de i betragtning kommende strafferammer med indtil det halve. Som sagen faldt ud, havde Højesteret ikke anledning til at tage stilling hertil.

Denne regel gøres der kun undtagelsesvis brug af. Det er sket i en enkelt narkosag. Strafframmens maksimum for den groveste narkokriminalitet er fængsel i 10 år, men ved Østre Landsrets dom af 25. 2. 1983 er der under henvisning til denne særlige bestemmelse om fastsættelse af straffen i sammenstødstilfælde idømt fængsel i 12 år. Dommen er under anke til Højesteret.

Adresse: Rigsadvokat Per Lindegaard
Posthusgade 3, DK-1213 København K